

УДК: 159.9

Горяна С.Є.

Формування культури спілкування як одна з важливих проблем навчання рідної мови

Анотація. Автор розглядає проблему формування культури спілкування як найважливіший аспект процесу вивчення рідної мови. Наголошує на тому, що в процесі спілкування формуються не лише пізнавальні можливості людини, а й інтегральні складові психічного життя. На підставі даних теоретичних позицій було виконано емпіричне дослідження, результати якого презентують вікові особливості комунікативної компетентності підлітків.

Ключові слова: культура спілкування, комунікативна компетентність, комунікативна спрямованість, діалог.

Горяна С.Е. Формирование культуры общения как одна из значимых проблем обучения родному языку.

Аннотация. Автор рассматривает проблему формирования культуры общения как важный аспект процесса обучения родному языку. Акцентирует внимание на том, что в процессе общения формируются не только познавательные способности человека, но и интегральные составляющие психической жизни. На основании данных теоретических позиций было выполнено эмпирическое исследование, результаты которого презентуют возрастные особенности коммуникативной компетентности подростков.

Ключевые слова: культура общения, коммуникативная компетентность, коммуникативная направленность, диалог.

S. E. Goryana. Forming the culture of communication as one of the important issues in native language teaching.

Summary. The author considers the problem of forming the culture of communication as the most important aspect in the process of native language teaching. In the article it is emphasized that the process of communication forms not only the cognitive abilities of a person, but also integral components of mental life. Based on these theoretical positions was conducted empirical research that will present age-specific communicative competence of adolescents,

Keywords: culture of communication, communicative competence, communicative orientation, dialog.

Постановка проблеми. Сучасний етап розвитку національної школи характеризується посиленням уваги до мовної освіти в країні, потребою формування особистості, яка б відзначалася свідомим ставленням до рідної мови, мовленнєвою активністю на всіх етапах оволодіння мовою як засобом спілкування, пізнання і впливу, високою культурою спілкування в різних життєвих ситуаціях. Реалізація нової освітньої мети насамперед передбачає усвідомлення того, що мова – це засіб збагачення, розвитку і реалізації мовлення кожної особистості.

Мовленнєвий етикет має велике значення для життєдіяльності суспільства і для функціонування мови. Саме тут найбільш яскраво виявляється стан мовленнєвої культури, духовні цінності, етнічні риси суспільства, рівень стосунків між людьми. Етикетність спілкування полягає не тільки у нормативному застосуванні формул мовленнєвого етикету у стандартних ситуаціях. Вона охоплює комунікативну поведінку людини загалом. І чим вища у людини загальна культура, тим вища її культура спілкування з іншими.

У процесі свого розвитку суспільство поступово виробляє певні зразки поведінки, які визначають правила взаємодії та взаємостосунків між людьми і функціонують як суспільні норми. Разом з тим усі ми відчуваємо на собі повсякденно, що культура спілкування в суспільстві низька. Дана проблема потребує підвищеної уваги педагогічної спільноти.

Аналіз досліджень із даної проблеми. Проблемою формування комунікативної культури особистості займалися О.О.Бодальов, В.О.Кан-Калік, О.В.Киричук, Н.В.Кузьміна, В.О.Семиченко та інші психологи, які вивчали сутність, особливості і структури спілкування. Активно у сучасній психології і педагогіці досліджується мовлення як одна із форм існування свідомості людини (Л.С. Виготський, І.А. Зимня, О.М.Леонт'єв, О.О.Леонт'єв, М.І.Лісіна та ін.).

Разом з тим, як нам видається, проблемі розвитку комунікативної культури, і зокрема – культури спілкування школярів, науковцями приділяється недостатньо уваги попри те, що комунікативно-мовленнєвий розвиток школярів є передумовою розвитку особистості у контексті можливостей освоєння окультурених дій людини у процесі активної взаємодії дитини у системі «дорослий – дитина» [4, с.74].

Комунікативна культура є специфічним проявом суспільної культури і може бути визначена, відповідно, як динамічна система культурних норм, культурологічних знань, цінностей і значень, що визнається (приймається) членами суспільства у певному культурно-історичному хронотопі і використовується у процесі комунікації [4, с.38] відповідно до мовленнєвого етикету. Під мовленнєвим етикетом науковці (В.Малахов, Я.Радевич-Винницький та ін.) розуміють розроблені правила мовленнєвої поведінки, систему мовленнєвих формул спілкування. Знання правил мовленнєвого етикету, їх дотримання дає змогу людині почувати себе впевнено і невимушено, не відчувати незручностей через огріхи і невиправні дії, уникнути кепкування з боку оточуючих.

Постановка завдання. Безумовно, самі знання не забезпечать культуру спілкування, якщо вони не будуть використовуватися. Для того, щоб спілкування було успішним, треба мати необхідні вміння, володіти комунікативними компетентностями. У площині означеного ми мали за мету дослідити особливості комунікативної культури школярів-підлітків.

Виклад основного матеріалу дослідження. З метою емпіричного вивчення особливостей комунікативної компетентності школярів-підлітків нами було сплановано і реалізовано на базі КЗШ № 88 (м.Кривий Ріг). Вибірку склали 43 учні 8-х класів у віці 13–14 років. В якості психодіагностичного інструменту

була використана методика С.Л.Братченка «Спрямованість особистості у спілкуванні», що дозволила вивчити особливості комунікативного профілю підлітків вибіркової сукупності. Узагальнені результати дослідження представлені у таблиці 1.

Таблиця 1.

Результати визначення типу комунікативної спрямованості у спілкуванні підлітків

Тип спрямованості	Кількість респондентів (N = 43)	
	Абсолютні величини	%
Діалогічна спрямованість	8	18,6
Монологічна спрямованість	35	81,4
Авторитарний тип	19	44,0
Маніпулятивний тип	8	18,6
Альтероцентричний тип	3	7,1
Конформний тип	2	4,6
Індиферентний тип	3	7,1

Аналіз отриманих даних дозволяє стверджувати домінування *монологічної спрямованості* у спілкуванні підлітків (81,4% школярів). У даному вимірі прослідковується висока представленість авторитарного типу спрямованості у спілкуванні серед підлітків (44% школярів), що характеризується домінуванням комунікативної агресії, небажанням (або невмінням) розуміти співрозмовника, інтолерантністю до чужої точки зору, орієнтацією на стереотипну взаємодію, комунікативну ригідність. Поширеним серед підлітків є також маніпулятивний тип спрямованості у спілкуванні (18,6%), зорієнтований на використання партнера по спілкуванню у своїх інтересах, для отримання користі.

Діалогічна спрямованість комунікативної поведінки підлітків, що характеризується орієнтацією на рівноправне спілкування, засноване на взаємній повазі і довірі, у відповідях респондентів представлена недостатньо. В цілому результати дослідження засвідчили, що серед основних особливостей комунікативного розвитку підлітків актуальними є егоцентризм, нонконформізм, відносна відчуженість у соціальному просторі [3;4]. Це дозволяє припустити наявність дефектів соціального розвитку підлітків вибіркової сукупності, що, у свою чергу, потребує психолого-педагогічної корекції основних тенденцій формування комунікативної культури школярів, і особливо – при навчанні рідної мови.

Висновки і перспективи подальших розвідок. У поведінці сучасних школярів простежується зниження комунікативної культури, що виявляється у обмеженості мовленнєвих засобів і прийомів рівнем ординарної мовної особистості, у домінуванні монологічної комунікативної спрямованості спілкування. Це потребує значного підвищення уваги освітян до формування культури спілкування як однієї з важливих проблем навчання рідної мови.

Водночас недослідженими залишаються важливі питання, пов'язані з методикою системного розвитку і формування вмінь і навичок культури спілкування на уроках рідної мови, не розроблені питання комплексного підходу до формування культури спілкування в учнів основної школи, починаючи з перших років перебування дитини в школі.

Список використаної літератури

1. Малахов В. Етика спілкування / В. Малахов. – Київ : Либідь, 2006. – 400 с.
2. Радевич-Винницький Я. Етикет і культура спілкування / Я. Радевич-Винницький – Львів : Сполом, 2001. – 223 с.
3. Токарева Н. Н. Развитие коммуникативной компетентности личности подростка / Н. Н. Токарева. // Scientific Papers of The Witelon State University of Applied Sciences in Legnica – 2014. – № 12 (3). – S. 57–66.
4. Токарева Н. М. Рефлексивно-комунікативна культура фахівця як передумова професіоналізму / Н. М. Токарева. // Професійна культура фахівця : сутність, реалії, перспективи : матеріали II Міжнародній науково-практичній конференції – Суми : ФОП Цьома С. П., 2016. – С. 37 – 41.

УДК 159.9

Качан Д. В.

Використання проєктивних методів для вивчення особистісних властивостей студентів

Анотація. В статті здійснена спроба аналізу можливостей використання проєктивних методів для вивчення особистості студентів, зокрема специфіки способів протистояння несприятливим впливам зовнішнього середовища.

Ключові слова: проєктивні методи, проєкція, стрес, емоції, студентський вік.

Качан Д.В. Использование проективных методов для исследования личностных особенностей студентов

Аннотация. В статье предпринята попытка анализа возможностей использования проективных методов исследования личности студентов, в частности специфика способов противостояния неблагоприятным воздействиям внешней среды.

Ключевые слова: проективные методы, проекция, стресс, эмоции, студенческий возраст.

Kachan D. Using of projective methods for investigation of personal features of students

Summary. The article is an attempt to analyze the specific expressions of ways of challenging adverse environmental effects on students and their impact on the personal sphere.

Keywords: projective techniques, projection, stress, emotions, students age.